

Antoni M. Thomas

Harold Pinter, premi Nobel de Literatura 2005

Un dramaturg (i cineasta) sense paranys

És el dramaturg número catorze que rep el premi Nobel de Literatura. Abans d'ell, des de l'encara recent Dario Fo, de fa set anys, al llunyà i també anglès, George Bernard Shaw, passant per Albert Camus, per Samuel Beckett o per Pirandello. Però és el primer Nobel que essent home de Teatre és també home de Cinema.

Harold Pinter, nascut fa 74 anys a Londres, nou Premi Nobel, autor de 29 peces teatrals, algunes d'elles extraordinàries i no obstant encara inèdites en l'escena espanyola, és també un escriptor de guions cinematogràfics, originals uns, altres basats en novel·les alienes. Inicialment encasellat en el que s'anomenà "teatre de l'absurd" junt amb Ionesco i Samuel Beckett, procedeix de la generació dels *angry young men*, dels joves autors teatrals i cinematogràfics que, allà pels anys seixanta, varen revolucionar l'escena i la pantalla britànica

ca trencant amb el teatre de saló i amb el cinema de superfície.

El rebel

Si el punt de partida d'aquest moviment de rebel·lia es considera que va ser l'obra teatral de John Osborne, *Look back in anger*, contra el conformisme, els prejudicis i els costums tradicionals anglesos, el punt d'arribada és ara, no podia ser d'altra manera, Pinter mateix, perquè manté intacta una escriptura sòlida i una actitud rebel i crítica contra el conservadorisme. Valgui aquest exemple: no es va amagar de dir, en ocasió de la guerra de l'Iraq, que Bush és un monstre descontrolat i Blair un imbècil balbotejant, de manera que poca gràcia els haurà fet als al·ludits la decisió de l'Acadèmia sueca. I encara més: sota el títol de "God bless America", va publicar, quan Londres s'inundava de manifestants contra la gue-

rra de l'Iraq, un bell i terrible poema: "*...The riders have whips which cut./ Your head rolls on to the sand/Your head is a pool in the dirt/ Your heat is a stain in the dust/ Your eyes have gone out and your nose/sniffs only the pong of the dead...*",¹ la qual cosa va motivar que fins i tot els laboristes seguidors de Blair posessin el crit en el cel i demanessin el seu cap.

Teatre de la inseguretat

Un cap ben moblat, el del dramaturg Harold Pinter, que ha arribat a la depuració total del llenguatge, tant a través de les paraules-diàlegs, com les situacions que crea en el seu teatre, situacions sorprenents, perquè moltes vegades apareixen com a quotidianes malgrat la crisi que reflecteixen els personatges que les viuen.

El seu teatre no explica mai la personalitat dels éssers humans que crea i

Harold Pinter.

El sirviente.

converteix en personatges, es limita a mostrar-los en un temps concret, el temps cronològic que dura la peça teatral, vessant sobre ells accions i diàlegs d'aparent futilitat col·loquial. Podria dir-se que és el descobridor del teatre de verisme més que el continuador del teatre de la realitat, tot i que el realisme és l'explicació del seu teatre, perquè en Pinter els personatges diuen sempre les paraules justes, no les paraules que voldria que diguessin l'autor, d'aquí que, en el seu teatre, no hi ha personatges artificials creats per a contar antecedents argumentals o per a arrodonir la intriga escènica o per a completar accions o psicologies; no hi ha tampoc diàlegs-pretext construïts amb valor utilitari, per aclarir allò que ha quedat confús en el transcurs de l'acció. Les seves obres converteixen l'espectador en una mena de *voyeur* d'una situació determinada conduïda de vegades mitjançant la lògica de la banalitat. És el seu un exclusiu teatre de la inseguretat, perquè mai se sap

d'on vénen els personatges ni quina serà la seva continuïtat més enllà del drama que viuen. I a notar també que, en Pinter, els silencis funcionen tant o més que les paraules, de manera que les seves peces són també la suma de les coses que no s'han dit en escena.

Tres films

Però bé, es tracta de parlar del Harold Pinter cineasta, autor de guions cinematogràfics convertits en obres mestres de la mà de l'amic que va ser el director nord-americà Joseph Losey, exiliat a Anglaterra fugint de la "caça de bruixes" del senador McCarthy. Tres obres des-

Accident.

taquen en la filmografia d'un i l'altre: *The Servant*, (1963), amb guió extret d'una novel·la de Robin Maugham i en què se'l pot veure, a Pinter, en un curt paper. També *Accident*, (1966) amb guió basat en la novel·la de Nicholas Mosley. I finalment, *The Go Between* (*El Misatger*) (1969), amb guió sobre una novel·la de L.P. Hartley. Les tres són obres sobre la dominació de l'home per l'home, sobre els privilegis de classe i sobre l'abús de poder.

La força de la paraula en Harold Pinter té especial rellevància en el cas de *The Servant* en què les frases més normals adquireixen significants amenaçants, contribuint així a desenvolupar el lent i implacable clima d'opressió que provocarà la inversió de papers per la qual el criat passarà a ser l'amo. A *Accident* els diàlegs de Pinter tenen una increïble densitat al servei de la història d'un professor universitari enamorat d'una jove aristòcrata, i en *The Go Between*, són el silenci de l'infant obligat a portar els misatges entre el senyor i la seva amant els que estableixen la força del drama. En els tres films, el denominador comú és la dominació d'uns personatges sobre els altres, les relacions de classe i la crítica al conservadorisme britànic.

Atrevir-se amb Proust

Però no s'atura aquí la relació de Harold Pinter amb el Cinema. També és el guionista d'una pel·lícula de gran èxit: *The french Lieutenant's woman* (*La mu-*

ller del tinent francès) (1980), de Karel Reisz, un dels fundadors, junt amb els també directors Tony Richardson i Lindsay Anderson, de l'anomenat *free-cinema* britànic que, en els inicis de la dècada dels anys seixanta, va revolucionar el cinema britànic. Un moviment, aquest, en el qual des del primer moment està lligat Pinter, a través de Cliver Donner, pel qual escriurà el guió de *The caretaker* (1963), o a través del citat Losey, amb qui també treballarà per enllestir un ambiciós projecte: passar al cinema la novel·la de Marcel Proust *A la recerca del temps perdut* (1972), un film que mai no serà rodat, tot i que finalment es publicà el guió de Pinter sota el títol de *The Proust Screenplay*.

No acaba aquí el seu treball com guionista. Adapta l'any 1974 la novel·la de Scott Fitzgerald, *The last tycoon*, traduïda aquí per *El darrer magnat*, dirigida per Elia Kazan. És llarga la llista dels seus treballs cinematogràfics, amb els directors Michael Anderson, amb William Friedkin, amb Peter Hall, amb Volker Schlöndorff, amb Paul Schrader... de manera que de Harold Pinter no es pot dir que sigui només un dramaturg, és un escriptor de la paraula dita i d'aquelles que no es diuen, però que apareixen en les pauses d'escena o en els silencis que omplen de significació els primers plans de rostres.

La denúncia

D'altra banda, el nou premi Nobel, inicialment format com actor de teatre

i amb breus incursions també com actor en el cinema (se'l pot veure a *Accident*, tal com ja he dit i a *The caretaker*, també a la recent *El Sastre de Panamà* (2001), o en *Catastrophe* (2000), de David Mamet, per exemple), ha dirigit per a la televisió britànica diversos documentals o ha intervingut en altres, com en la sèrie de Richard Lester *Hollywood UK* (1993).

Pinter, allà pels anys 80 va viatjar a Turquia. S'entrevistà amb estudiants de moviments clandestins opositors al règim. Fruit dels seus aplecs va ser una breu peça teatral *One for the road* (traduïda com a *La darrera copa*) (1984), en la qual denuncia, amb una admirable economia de paraules i de situacions, la pràctica de la tortura. Cap com aquesta peça teatral per entendre la síntesi expressiva que practica Pinter, la manca d'interessat moralisme, l'absència de missatges a transmetre, el rebuig a la veritat absoluta. Serà suficient reproduir un dels seus diàlegs, basats en allò que és versemblant en si mateix i que aparentment no atén a la presència de l'espectador, i en què les pauses són els silencis i les paraules són les justes per a expressar l'atmosfera d'horror. És un bocí de la conversa entre el torturador i el torturat:

—Nicholas: Aixeca't. (*Victor es posa dret*). Seu. (*Victor s'asseu*). Moltes gràcies. (*Pausa*). Digue'm alguna cosa. (*Silenci*). Quina dona més maca que tens. Ets un home afortunat. Digue'm... que sigui la darrera copa, crec. (*Se serveix whisky*). Tu em respectes, no és veritat? (*Dret davant Victor, se'l mira. Victor alça la vista*). L'encertaria si ho suposava?

—Victor: (*en veu baixa*). No et conec.

—Nicholas: Però em respectes.

—Victor: No et conec.

—Nicholas: Estàs dient que no em respectes?

—Una violència continguda, una lenta destrucció psicològica, una tensió, una solitud i una incomunicació, sempre servides sense parany.

És l'obra de Harold Pinter.

El sirviente.

(1) Els genets tenen lacerants flagells/ El teu cap roda en la sorra/ El teu cap és un bassiol en terra/ El teu cap és una taca a la pols/ Els teus ulls s'han esborrat i el teu nas ensuma només la pudor dels morts..."